

Rikosten seuraamusjärjestelmän uudistuminen

Case Vankilavierailijatoiminta Laukaan
avolaitosvankilassa

Riikka Tolvila

Opinnäytetyö
Marraskuu 2015

Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Tolvila, Riikka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 18.11.2015
	Sivumäärä 38	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Rikosten seuraamusjärjestelmän uudistuminen Case: Vankilavierailijatoiminta Laukaan avolaitosvankilassa		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Pekka Vanhanen		
Toimeksiantaja(t) Rikosseuraamuslaitos (RISE) ja Suomen Punainen Risti (SPR)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö kuvaa rikosten seuraamusjärjestelmän viimeaikaista uudistumista. Tutkimusaiheena oli vankilavierailijatoiminta Laukaan avolaitosvankilassa. Tutkimuksen toimeksiantajina olivat Rikosseuraamuslaitos ja Suomen Punainen Risti. Tutkimuksella haluttiin selvittää vankilavierailijatoiminnan merkityksellisyyttä sen eri osapuolille. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena, jossa haastateltavina olivat vangit ja vapaaehtoistyötä tekevät vankilavierailijat.</p> <p>Rikosten seuraamusjärjestelmä on uudistunut viime vuosina merkittävästi ja opinnäytetyössä paneuduttiin siihen keskittyen vankeusrangaistuksen ja vankeinhoidon aihealueeseen. Opinnäytetyön tietoperusta rakentui preventiivisistä rangaistusteorioista, vankeuslain uudistuksesta, vankeinhoidon kokonaisuudistuksen vaikutuksista sekä rikollisuudesta irtaantumisesta. Vankilavierailijatoiminta on osa nykyistä vankeinhoitoa, mikä satoi opinnäytetyön tietoperustan ja tutkimuksen toisiinsa.</p> <p>Tutkimustulokset saatiin haastattelemalla vankilavierailuihin osallistuneita vankeja ja vapaaehtoisia vierailijoita. Haastatteluilla saatiin monenlaisia näkökulmia ja kuultiin erilaisia mielipiteitä koskien vankilavierailutoimintaa. Vankilavierailuiden toteutusta pidettiin melko onnistuneena ja merkityksellisenä sekä vangeille että vierailijoille.</p> <p>Tutkimustuloksilla saatiin kokemuksiin perustuvia ajatuksia, joilla voidaan kehittää vankilavierailijatoimintaa entisestään. Pääasiallisesti oltiin tyytyväisiä toimintaan sellaisenaan. Kuulemalla kehitysehdotuksia ja osapuolten toiveita pyrittiin siihen, että vankilavierailijatoiminta vastaa jatkossa entistä paremmin vankien tarpeita ja mieltymyksiä sekä antaa mahdollisimman paljon myös vapaaehtoisille vierailijoille.</p>		
<p>Avainsanat (asiasanat) vankeinhoito, vankilavierailu, ystävätoiminta, avolaitosvankila, rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä, desistanssi</p>		
Muut tiedot		

Author(s) Tolvila, Riikka	Type of publication Bachelor's thesis	Date 18.11.2015
	Number of pages 38	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: x
Title of publication Renewal of the system of criminal sanctions Case: Prison visitor activity in the open prison of Laukaa		
Degree programme Business Degree Program		
Supervisor(s) Vanhanen, Pekka		
Assigned by The Criminal Sanctions Agency and the Finnish Red Cross		
Description <p>The thesis describes the recent renewal of the system of criminal sanctions. The research topic was the prison visitor activity in the open prison of Laukaa. The thesis was assigned by the Criminal Sanctions Agency and the Finnish Red Cross. The aim was to find out the relevance of the prison visitor function to the different parties. The survey was conducted through interviews with prisoners and the prison visitors taking part in voluntary work.</p> <p>Lately, the criminal sanctions system has been significantly upgraded. The thesis focused on it in general and on imprisonment and correctional treatment in particular. The database of the thesis was made up of the preventive punishment theory, the Prison Reform, the effects of the comprehensive reform of the prison service as well separation from criminality. The prison visitor activities are part of the current correctional treatment, which is the link between the knowledge base of thesis and the research process.</p> <p>The findings were obtained by interviewing the prisoners took part in prison visits and volunteer visitors. The interviews generated a wide variety of perspectives and opinions regarding the functioning of prison visits. The implementation of the prison visits activity was considered quite a success and meaningful to both the prisoners and visitors.</p> <p>The research results gave ideas based on the experiences that can improve the prison visitor activities. The participants were, largely, satisfied with the prison visitor activity. Taking into account the suggestions and wishes of the parties will better meet the needs and preferences of the prisoners, and also give valuable feedback to the voluntary visitors.</p>		
Keywords (subjects) penitentiary, prison visits, friend activity, open prison, the criminal sanction system, desistance		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Tutkimusasetelma	3
2.1	Opinnäytetyön lähtökohdat	3
2.2	Tutkimuksen toteutus	5
3	Rikosten seuraamusjärjestelmän uudistuminen	9
3.1	Preventiiviset rangaistusteoriat	10
3.2	Vankeuslain uudistus.....	11
3.3	Vankeinhoidon kokonaisuudistuksen vaikutukset.....	15
3.4	Rikollisuudesta irrottautuminen	17
4	Tutkimustulokset.....	19
4.1	Vierailijoiden näkemyksiä vankilavierailijatoiminnasta	20
4.2	Vankien näkemyksiä vankilavierailijatoiminnasta	27
5	Johtopäätökset.....	30
6	Pohdinta.....	32
	Lähteet	36
	Liitteet	38
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	38

1 Johdanto

Opinnäytetyössä tutkittiin vankilavierailijatoiminnan merkitystä osana nykyaikaista vankeinhoitoa. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla Laukaan avovankilalla Suomen Punaisen Ristin järjestämässä vankilavierailijatapaamisissa käyneitä vankeja ja vierailijoita kysymällä erilaisia vankilavierailijatoimintaa koskevia kysymyksiä. Haastattelut tehtiin yksilöllisinä teemahaastatteluina etukäteen laadittujen kysymyspohjien perusteella. Tutkimuskysymyksinä olivat mikä on vankilavierailijatoiminnan merkitys vangille ja vierailijalle ja miten vankilavierailijatoimintaa voitaisiin kehittää. Tarkoituksena oli kuulla haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia vankilatapaamisten onnistuneisuudesta ja siitä mitä tapaamiset heille merkitsevät, jotta niitä voitaisiin tulevaisuudessa kehittää entisestään vastaamaan osapuolten toiveita ja tarpeita.

Uuden vankeuslain voimaan astumisen myötä rikosten seuraamusjärjestelmässä ja vankeinhoidossa tapahtui monenlaisia uudistuksia. Uudistuksilla puolestaan oli monia erilaisia vaikutuksia rikosten seuraamusjärjestelmän organisaatioon ja käytettäviin vankeinhoitomenetelmiin. Vankien kuntouttamisella rikoksettomaan elämäntapaan ja takaisin yhteiskuntakelpoiseksi on uudistusten myötä kasvanut merkitys, jota pyritään edesauttamaan erilaisin keinoin. Vapaaehtoisvoimin järjestettävä vankilavierailijatoiminta on yksi sen toteutumismuoto, jonka avulla halutaan tuoda vangeille uusia ja erilaisia kokemuksia ja sidoksia vankilan ulkopuoliseen elämään. Tutkimuksella saatiin monipuolista kokemuspohjaista tietoa vankilatapaamisista, jota voidaan käyttää suunniteltaessa ja rakentaessa tulevaa toimintaa vankiloissa eri puolilla Suomea.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Opinnäytetyö on juridiikka-aiheinen ja keskittyy rikosoikeuden aihealueeseen, tarkemmin rikosten seuraamusjärjestelmän viimeaikaiseen kehitykseen ja uudistukseen. Tutkimusaihe käsittelee vankilavierailijatoiminnan merkitystä eli ystävätoiminnan muotoa, jossa Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyöntekijät vierailevat säännöllisesti vankilassa vankien vieraana tuoden tullessaan tuulahduksen ulkomaailmasta. Tutkimuksen toimeksiantajina olivat Rikosseuraamuslaitos eli RISE ja Suomen Punainen Risti eli SPR.

Tutkimusaihe valikoitui mielenkiinnonkohteiden perusteella koskien rikosoikeutta ja vankilamaailmaa ja löytyi olemalla mukana SPR:n järjestämässä vapaaehtoisuuteen perustuvassa vankilavierailijatoiminnassa. Tutkimus kohdistui Laukaan avolaitosvankilan vankilavierailijatoimintaan, ja näin ollen tutkimuksen toteutus tapahtui myös kyseisen vierailijatoiminnan puitteissa. Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee rikosten seuraamusjärjestelmän viimeaikaista kehitystä ja uudistusta hieman yleisemmin, koska siinä on tapahtunut viime vuosina paljon muutoksia ja uudistuksia. Erityisesti keskitytään vankeuslakiin ja vankeinhoitoa koskeviin uudistuksiin, sillä ne myös liittyvät vahvasti vankilavierailijatoimintaan sen ollessa osa nykyaikaista vankeinhoitoa.

Tutkimukselle oli tarve, sillä vankilavierailijatoimintaa oltiin vasta käynnistämässä Laukaan avolaitosvankilassa ja ylipäätään ensimmäistä kertaa avovankilassa. Vierailijatoiminnasta avovankilassa ei siis ollut olemassa täysin vastaavanlaisia kokemuksia ja siitä johtuen toiminnan onnistumisesta, tarpeellisuudesta ja merkityksestä haluttiin saada mahdollisimman paljon tietoa. Työ antaa uutta tietoa ja näkökulmia vankilavierailijatoiminnasta, joita voidaan hyödyntää vierailijatoimintaa koskevia jatkosuunnitelmia ja -toteutusta tehtäessä.

Tavoitteet

Tavoitteena oli tutkia vankilavierailijatoiminnan laatua ja merkitystä, jotta sitä on mahdollista kehittää tarvittavalla tavalla. Tutkimuksella pyrittiin vankilassa tapahtuvan ystävätoiminnan kartoittamiseen ja kehittämiseen selvittämällä vankilavierailijoiden ja vankien näkemyksiä vierailijatoiminnan merkityksestä ja tärkeydestä sekä heidän kokemuksiaan vierailijatoiminnasta. Tutkimuskysymyksinä olivat: ”Mikä on vankilavierailijatoiminnan merkitys vangille ja vierailijalle?” ja ”Miten vankilavierailijatoimintaa voitaisiin kehittää?”. Tutkimuksella haluttiin saada vastauksia näihin kysymyksiin eri näkökulmineen, ja sitä selvitettiin kysymällä haastateltavilta vangeilta ja vierailijoilta erilaisia kysymyksiä.

Opinnäytetyön aihe rajattiin käsittelemään rikosten seuraamusjärjestelmän viimeaikaista uudistusta ja kehitystä. Rajaus kuulosti aluksi melko laajalta aihealueelta, mutta koska aiheesta oli vain rajallisesti tietoa saatavilla, rajaus osoittautui juuri sopivaksi. Se ei ollut liian laaja, mutta se oli sen verran laaja kuitenkin, että aihepiiriä käsittelevää lähdemateriaalia oli riittävästi löydettävissä.

Tällä aiherajauksella saatiin myös hyvin liitettyä yhteen työn tietoperusteinen teoriaosuus ja tutkimusaihe koskien vankilavierailijatoiminnan merkitystä.

Vankilavierailu kuuluu yhtenä osana nykyaikaiseen vankeinhoitoon ja vankeinhoito puolestaan on iso osa rikosten seuraamusjärjestelmää yhtenä sen toteutumismuotona. Tästä syystä työn teoriaosuudessa keskityttiin eniten juuri vankeinhoitoon liittyviin uudistuksiin ja sen viimeaikaiseen kehitykseen, sillä se oli oleellisinta työn kokonaisuuden kannalta.

Aiheesta ei ole tehty ainakaan kovin montaa tutkimusta eikä SPR:n Länsi-Suomen toiminta-alueella opinnäytetyötä viimeiseen kahdeksaan vuoteen, joten valmiilla työllä voidaan tuottaa arvokasta ja uutta tutkimustietoa vankilavierailijatoiminnasta, erityisesti koskien avolaitosvankiloita. Työn lopputuloksena saatiin kattava kuvaus rikosten seuraamusjärjestelmän ja etenkin vankeinhoidon viimeaikaisesta uudistuksesta ja kehityksestä sekä näkemys vankilavierailijatoiminnan merkityksestä vierailijoille ja vangeille. Saatuja tuloksia voidaan käyttää yleisesti hyödyksi

mietittäessä vankilavierailijatoiminnan merkitystä minkä tahansa Suomen vankilan vankien ja vierailijoiden suhteen.

2.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen toteutustapa oli haastattelututkimuksen tekeminen, haastateltavina vangit ja vapaaehtoiset vankilavierailijat. Haastattelu on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan, ymmärtämään ja analysoimaan yksittäistä ilmiötä tai tapausta mahdollisimman hyvin ja tarkasti, ilman tiukkoja sääntöjä siitä, miten sen tulisi tapahtua. Laadullinen tutkimus on analysointia koko tutkimusprosessin ajan, ei ainoastaan tulosten osalta, ja eroaa siten kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimusmenetelmästä. (Kananen 2008, 24–25.)

Aineistonhankintamenetelmänä haastattelu on joustava ja antaa mahdollisuuden olla tutkittavan kanssa suorassa vuorovaikutuksessa, jolloin siitä voi saada paljon syvällisempää ja kohdistetumpaa tietoa verrattuna useimpiin muihin menetelmiin. Suoran vuorovaikutuksen ansiosta on mahdollista selventää vastauksia, ja haastattelija voi tarvittaessa esittää tarkentavia lisäkysymyksiä ja siten ymmärtää paremmin haastateltavan vastausten merkityksen. Haastattelumenetelmän etuna on, että haastateltava nähdään tutkimustilanteessa subjektina ja aktiivisena osapuolena, jolla on mahdollisuus vapaasti tuoda esille itseään koskevia asioita. Haastattelemalla voidaan saada vastauksia tietystä aihealueesta hyvin laajasti ja moniulotteisesti, jopa yllättävästi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.)

Haastattelu oli sopivin menetelmä tämän tutkimuksen tekemiseen, sillä potentiaalisten tutkimukseen osallistuvien henkilöiden joukko oli melko pieni. Siten laadullinen tutkimus, kuten haastatteleminen, oli paras vaihtoehto toteuttaa tutkimus. Haastattelumenetelmällä saatiin tutkimukseen osallistuvista henkilöistä monipuolista tietoa. Esimerkiksi kysely, jota mietittiin aluksi toisena tutkimusmenetelmävaihtoehtona, olisi pitänyt luotettavan tuloksen saamiseksi voida

toteuttaa määrällisesti paljon suuremmalle tutkimusjoukolle, mikä ei ollut mahdollista. Haastattelututkimus oli myös käytännössä helpoin ja luontevin tapa toteuttaa kyseinen tutkimus.

Tutkimushaastatteluja on hyvin erilaisia riippuen strukturointiasteesta eli siitä, kuinka tarkasti haastattelun kysymykset on muotoiltu tietynlaisiksi ja kuinka tarkasti haastattelijat etenee vain niiden mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43–45 ; Kananen 2008, 73). Tämän työn tutkimuksessa vankilavierailijatoiminnasta käytettiin aineiston keräämiseen puolistrukturoitua teemahaastattelua, sillä se oli joustavasti toteutettavissa oleva tapa tehdä haastattelututkimus. Puolistrukturoitua haastattelua kutsutaan teemahaastatteluksi, koska siinä kaikille haastateltaville esitetään kysymykset samaan aihepiiriin ja teemaan liittyen. Kysymysten muoto ja järjestys voivat kuitenkin vaihdella tilanteen mukaan ja myös vastaukset on haastateltavien mahdollista esittää omin sanoin. Puolistrukturoidussa haastattelussa siis nimensä mukaisesti noin puolet on ennalta tarkasti määriteltyä ja puolet avointa ja haastattelutilanteeseen mukautettavissa olevaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48 ; Kananen 2008, 73.)

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla vapaaehtoisia vierailijoita ja vankeja puolistrukturoidulla teemahaastattelun menetelmällä. Koska Laukaan vankilavierailijatoiminta oli vasta alkamassa, oli mahdotonta tietää etukäteen varmasti kuinka paljon vankeja tulee osallistumaan kyseiseen toimintaan, sillä se oli heille täysin vapaaehtoista. Siitä johtuen oli melko suuri riski suunnitella haastattelun toteutus vain vankien näkemyksiä ja kokemuksia koskevaksi. Vapaaehtoisten vierailijoiden määrä tiedettiin jo etukäteen. Kuitenkin oli täysin mahdollista myös se, että joku tai jotkut vierailijatoimintaan osallistuvat olisivat lopettaneet toiminnan jo, ennen kuin haastatteluita ehdittiin tekemään, koska toiminnassa mukana olo oli myös vapaaehtoista. Näin ollen myös suunnitelma pelkkien vierailijoiden haastattelemisesta oli hieman riskialtis, sillä myös siinä tapauksessa olisi voinut käydä niin, ettei olisi saatu tehtyä riittävää määrää haastatteluja.

Nämä edellä kuvatut haastateltaviin kohdistuneet riskitekijät huomioon ottaen turvallisinta tutkimuksen onnistumisen kannalta oli haastatella sekä vierailijoita että vankeja, jolloin pystyttiin varmistamaan, että saatiin riittävästi haastateltavia. Samalla saatiin tutkimukseen näkökulmia sekä vierailijoiden että vankien puolelta, joka teki siitä paljon monipuolisemman ja toiminnan kehittämisen kannalta hyödyllisemmän. Tarkoitus oli haastatella mahdollisuuksien mukaan muutamaa vankia ja muutamaa vierailijaa, lukumäärältään kolmesta neljään henkilöä molemmissa joukoissa. Yhteensä 6-8 henkilön tutkimusjoukkoa haastattelemalla uskottiin saatavan riittävästi mielipiteitä ja näkemyksiä, jotta tuloksista voitaisiin tehdä yleistäviä päätelmiä. Sen kokoinen haastateltavien määrä tuntui myös sellaiselta, joka oli realistisesti toteutettavissa ilman, että tutkimusaineistosta tuli liian suppea tai laaja. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58–60.)

Haastateltavien henkilöiden lukumäärä muodostui lopulta siten, että haastattelut saatiin kolmelta vangilta ja kolmelta vierailijalta eli yhteensä kuudelta henkilöltä. Määrää pidettiin sopivana ja riittävänä kyseiseen tutkimukseen. Aikataulullisesti haastattelut tehtiin keväällä 2015, kun vierailijatoiminta oli jo kunnolla käynnistynyt. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina sekä vankien että vierailijoiden osalta, sillä siten haastateltavia voitiin lähestyä ilman vallitsevaa ryhmäpainetta ja päästiin kuulemaan kunkin henkilön omia henkilökohtaisia ja hieman syvällisempiä mielipiteitä ja näkemyksiä asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–63 ; Kananen 2008, 74–75.) Konkreettisesti haastattelut toteutettiin siten, että vierailijoiden haastattelut tapahtuivat kahden kesken vankilavierailujen yhteydessä, joko ennen tai jälkeen ryhmätapaamisen jossakin rauhallisessa paikassa. Vankien haastattelemiseen sovittiin oma erillinen ajankohta, jolloin haastateltavat vangit kävivät yksitellen haastateltavina.

Vaihtoehtona oli myös tarvittaessa toteuttaa haastattelut vierailijoiden osalta puhelinhaastatteluina, mikäli haastateltavat olisivat olleet hyvin kiireisiä, ja haastatteluajoja ja paikkoja olisi ollut hankala saada muuten sovittua. Vankien osalta puolestaan toinen vaihtoehto oli toteuttaa haastattelu ryhmähaastatteluna

jollakin vierailukerralla, kun kokoonnuttiin joka tapauksessa muutenkin ryhmänä juttelemaan. Ryhmähaastattelu olisi ollut aikataulullisesti helpoin toteuttaa, mutta se olisi saattanut antaa hieman erilaisia vastauksia, kuin yksilöhaastatteluista saatiin. Näihin varavaihtoehtoihin ei kuitenkaan jouduttu turvautumaan, vaan haastattelut saatiin toteutettua suunnitellusti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–65 ; Kananen 2008, 74–75.)

Haastattelut tallennettiin niiden käsittelyn ja analysoinnin helpottamiseksi, jotta ei tarvinnut turvautua pelkkiin haastattelun lomassa tehtyihin muistiinpanoihin. Tallentamisen ehdottomana etuna oli, että aineistoon oli mahdollista palata ja kuulla se tarvittavan monta kertaa haastateltavan itsensä kertomana. Äänitetyt haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin tekstiksi melko sanatarkasti, minkä jälkeen litteroitua aineistoa hieman käsiteltiin ja muotoiltiin. Tarkoituksena oli pitää haastattelut melko lyhyinä ja ytimekkäinä, muutaman kysymyksen mittaisina, jotta litterointivaiheesta ei olisi tullut liian työläs. Tavoitteessa myös onnistuttiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138.)

Kriittinen tarkastelu

Tutkimushaastattelun laatuun tulee kiinnittää huomiota kaikissa tutkimuksen vaiheissa jo alusta alkaen, kun vasta suunnitellaan haastatteluiden tekemistä. Tutkimuksen laadukkuuden varmistamiseksi on tärkeää tehdä hyvä haastattelurunko, suunnitella etukäteen varsinaisten haastatteluiden toteutusta ja varmistaa käytettävän välineistön saatavuus ja toimivuus. Myös haastatteluiden litterointi tulee tehdä mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, jotta haastatteluiden laatu säilyy parempana. Tutkimushaastattelun luotettavuus riippuu hyvin pitkälti sen laadusta, joten laatuun tulee siitäkin syystä kiinnittää erityistä huomiota. Tutkimuksen luotettavuutta ja laatua voidaan mitata reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184–185.)

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta eli sitä, että toistettaessa tutkimus saataisiin sama tulos. Tutkimushaastattelussa reliabiliteetin suhteen on

kuitenkin ongelmana objektiivisuus eli erilaisten tekijöiden vaikutus tutkimustuloksiin, sillä ilmiöt, ominaisuudet ja tilanteet ovat muuttuvia. Tutkimustulokset ovat myös kunkin tutkijan omiin yksilöllisiin tulkintoihin perustuvia, joten näin ollen on lähes mahdotonta saada aikaan täysin samanlaisia tutkimustuloksia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186 ; Kananen 2008, 121–124.) Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä ja oikeellisuutta eli sitä, onko tutkimus tehty oikein ja tutkittu sitä, mitä pitääkin. Myös validiteetti kertoo tutkimuksen luotettavuudesta. Ulkoinen validiteetti kertoo, ovatko tutkimustulokset yleistettävissä eli siirrettävissä muihin vastaaviin tilanteisiin, ja sisäinen validiteetti kertoo käytettyjen käsitteiden ja tehdyn tulkinnan virheettömyydestä. (Kananen 2008, 123.)

3 Rikosten seuraamusjärjestelmän uudistuminen

Tietoa opinnäytetyöhön löytyi ajantasaisesta lainsäädännöstä Valtion säädöstietopankki Finlexistä sekä painetussa muodossa kirjoina. Lisäksi löytyi myös joitakin aihepiiriin liittyviä julkaisuja, opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia liittyen muun muassa rikollisuudesta irrottautumiseen eli desistanssiin, mutta ei suoranaisesti vankilavierailijatoimintaa käsittelevää työtä. Kuten aiemmin todettiin, vankilavierailijatoiminnasta ei ollut ainakaan SPR:n Länsi-Suomen toiminta-alueella tehty pitkään aikaan opinnäytetyötä, eikä varsinkaan avolaitosvankilan vierailijatoiminnasta ollut olemassa aiempia kokemuksia tai tutkimuksia.

Yhdeksi merkittäväksi työn lähteeksi valittiin Ulla Mohellin ja Jussi Pajuojan (2006) teos *Vankeuspaketti –Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä*, sillä se on erittäin kattava teos kuvaamaan opinnäytetyön keskeistä aihetta rikosten seuraamusjärjestelmän uudistuksesta ja monipuolistumisesta. Yhtenä lähteenä käytettiin Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijan Tia Vanteen (2013) tekemää opinnäytetyötä *Vankeinhoidon vapaa-ajan toimintojen kehittäminen – Tutkimuksellinen kehityshanke Käyrän vankilassa* johtuen kehityshankkeen aiheen

vahvasta yhteydestä opinnäytetyön tutkimusaiheeseen vankilavierailijatoiminnan merkityksestä.

3.1 Preventiiviset rangaistusteoriat

Preventiivisillä rangaistusteorioilla on tulevaisuuteen tähtäävä näkökulma, tarkoituksena vaikuttaa rikoksentekijän käyttäytymiseen estämällä uusien rikosten tekeminen, ja ne voidaan jakaa kahteen osaan. Niistä yleispreventio eli yleisestävyys tarkoittaa rangaistusten vaikutusta yleisesti lainrikkomusten vähenemiseen. Kurjen, Kurki-Suutarisen ja Taruvuoren (2010) teoksessa lähteenä käytetyn Anttilan ja Törnuddin (1983) mukaan tällöin laintuntemus ja tietämys erilaisista säännöksistä ja rangaistuksista vaikuttaa ihmisten toimintaan. Erityispreventio eli erityisestävyys puolestaan tarkoittaa pyrkimystä vaikuttaa rikoksentekijään estämällä uusien rikosten tekeminen. Siihen kuuluvat sekä välitön eli negatiivinen erityisestävyys, jossa käytetään pakkoa rikosten tekemisen estämiseksi, että välillinen eli positiivinen erityisestävyys, jossa tarkoitus on vaikuttaa halukkuuteen tehdä uusia rikoksia. (Mts. 28; Lappi-Seppälä, Hakamies, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2009.)

Välitöntä eli negatiivista erityisestävyyttä toteutetaan tuomitsemalla rikoksentekijä ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Kurjen ja muiden (2010) teoksessa lähteenä käytetystä Lappi-Seppälän (2000) teoksesta käy ilmi, että välillistä eli positiivista erityisestävyyttä sen sijaan toteutetaan vankiloissa sosiaalistamalla ja sopeuttamalla vankeja yhteiskuntaan. Se voi tapahtua esimerkiksi erilaisten toimintaohjelmien avulla, joiden tarkoitus on kehittää vangeille tärkeitä taitoja, kuten kognitiivisia taitoja, ongelmanratkaisukykyä ja rationaalista ajattelua. Tietyt rangaistuslajit kuten nuorisorangaistus ja yhdyskuntapalvelu voivat myös vaikuttaa rikoksentekijään välillisesti erityisestävällä tavalla, helpottamalla tuomitun yhteiskuntaan sitoutumista. (Mts. 2010, 28–29.)

3.2 Vankeuslain uudistus

Uuden lain säätämisen tarve

Hallituksen esitys HE 263/2004 vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevasta lakiuudistuksesta annettiin vuonna 2004 ja sen perusteella uusi vankeuslaki astui voimaan lokakuussa 2006. Uudistukselle oli tarvetta, sillä vanha laki oli jo vuodelta 1889, jonka jälkeen vankeinhoidossa, yhteiskunnassa ja lainsäädännössä on tapahtunut useita muutoksia. (Kurki ym. 2010, 35; Lappi-Seppälä ym. 2009.) Aikaisemmin vankeinhoitoa toteutettiin pääasiallisesti tarkoituksena vain eristää vanki yhteiskunnasta, kun se nykyisin keskittyy pitkälti vangin kuntouttamiseen takaisin yhteiskuntakelpoiseksi (Pajuoja 1997, 105–106, 117–122).

Suomen vankirakenne on muuttunut siten, että väkivalta- ja huumerikollisten määrä on lisääntynyt ja omaisuusrikollisten määrä vähentynyt (Kurki ym. 2010, 35). Myös nuorten rikosentekijöiden keskuudessa erilaisten omaisuusrikosten määrä väheni, kun taas väkivalta- ja päihderikokset pysyivät melko ennallaan ajanjaksolla vuodesta 1995 vuoteen 2008 tehdyssä mittauksessa (Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2009, 5–6). Ammatillinen rikollisuus on myös lisääntynyt viime vuosina. Rikollisuuden muutokset ovat luoneet tarpeen myös lainsäädännön muuttamiselle. Erilaisten riskien hallinta on otettu tärkeässä roolissa osaksi nykyistä rikostentorjuntaa. Uusia tekoja on kriminalisoitu ja entisiä rangaistuksia kovennettu sekä poliisien toimivaltaa lisätty. (Tapani & Tolvanen 2011, 292.)

Vankien ongelmat ovat myös lisääntyneet ilmeten päihdeongelmina ja erilaisina psyykkisinä ongelmina. Suurella osalla vangeista ei ole koulutusta eikä työhistoriaa. Vankeinhoitoa on kehitetty alkamalla toteuttaa uudenlaisia tavoitteellisia toimintaohjelmia ja muuttamalla työtoiminnan sisältöä, monipuolistamalla avolaitostoimintaa ja uudistamalla vankeinhoitolaitoksen organisaatiota. Uudentyyppisessä ajattelussa pyritään entistä voimakkaammin vaikuttamaan

vankien asenteisiin ja ehkäisemään uusintarikollisuutta sekä aktiivisesti edistämään vankien elämänhallintataitoja ja yhteiskuntaan sijoittumista. (Kurki ym. 2010, 35–36.)

Rikosseuraamusalan organisaatiouudistus

Vuonna 2010 tehtiin uudistus, jonka seurauksena rikosseuraamusalan keskusvirastona toiminut Rikosseuraamusvirasto ja sen ohjauksessa toimineet vankeusrangaistusten toimeenpanosta vastannut Vankeinhoitolaitos ja vapaudessa toimeenpantavista rangaistuksista vastannut Kriminaalihuoltolaitos yhdistyivät Rikosseuraamuslaitokseksi. Rikosseuraamuslaitos koostuu keskushallintoyksiköstä, rikosseuraamusalan koulutusyksiköstä, kolmesta rikosseuraamusalueesta (Etelä-, Länsi- ja Itä-Pohjois-Suomen alueet) ja terveydenhuoltoyksiköstä. Kaikilla rikosseuraamusalueilla toimii arviointikeskus, yhdyskuntaseuraamustoimistoja ja vankiloita sekä muita rangaistusten ja tutkintavankeuden toteutumisesta vastaavia yksiköitä. Tavoitteena on panna rangaistukset täytäntöön siten, että edistetään tuomittujen rikoksetonta elämäntapaa, elämänhallintaa ja yhteiskuntaan sijoittumista. (Kurki ym. 2010, 37–39; Matikkala 2010.)

Vankeusrangaistusajan vangin elämää koskevat säädökset

Uusi vankeuslaki velvoittaa laatimaan kaikille vangeille yksilöllisen rangaistusajan suunnitelman, jossa suunnitellaan vangin rangaistusajan suorittaminen alusta loppuun aina vangin sijoittamisesta vapauttamiseen saakka. Lisäksi sitä täydennetään vielä vapauttamis- ja valvontasuunnitelmalla ennen kuin vangin todennäköinen vapautuminen on ajankohtaista. Ennen vuotta 2010 suunnitelma tehtiin sijoittajayksikössä ja organisaatiouudistuksen myötä se tehdään arviointikeskuksissa. Suunnitelman tarkentaminen tapahtuu vankilassa, jossa vanki suorittaa rangaistustaan. Vangin tulee myös itse olla mukana suunnitelman laatimisessa ja sen

toteutumista seurataan ja käsitellään säännöllisesti. (L 23.9.2005/767; Kurki ym. 2010, 39–40.)

Uudessa vankeuslaissa säädetään vankien sijoittamisesta vankilassa. Sijoittaminen tapahtuu arviointikeskuksen johtajan päätöksellä, ja päätöstä tehtäessä on huomioitava sellaiset tekijät, kuten vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen läheisiin, vangin ikä ja sukupuoli, terveydentila ja muut vangin yksilölliset ominaisuudet, vangin aiemmat rangaistukset ja rikollisuus sekä vangin oma toivomus ja mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan. Vangilla tulee myös olla mahdollisuus hoitaa rangaistuksen suorittamiseen liittyvät asiat omalla kielellään. Vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan, kuin on turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Vangilla pitää myös perustellusta syystä olla mahdollisuus asua vankilassa erillään muista vangeista. Vanki voidaan myös turvallisuussyistä sijoittaa vankilassa erilliselle varmuusosastolle. (L 23.9.2005/767; Kurki ym. 2010, 40–42.)

Vangin asuin- ja elinolosuhteiden tulee uuden vankeuslain mukaan olla riittävän inhimilliset, huomioiden pesu- ja WC-tilojen asianmukaisuus. Vangin tulee voida käyttää WC-tiloja vapaasti ympäri vuorokauden. Vankien terveyden- ja sairaanhoidosta tulee huolehtia asianmukaisesti ja riittävästi. Tarjottavan ruoan tulee olla riittävää sekä terveellistä ja monipuolista. Perusruokavaliosta voidaan poiketa vain perustelluista syistä, joita voivat olla esimerkiksi terveydelliset tai uskonnolliset syyt. Vangit voivat pääsääntöisesti käyttää vankiloissa omia vaatteitaan. Etenkin avolaitosvankiloissa menetellään näin. Omien vaatteiden käyttöä ja määrää voidaan kuitenkin tarvittaessa rajoittaa, mikäli siihen nähdään tarvetta esimerkiksi järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvistä asioista johtuen. Vangin tulee itse huolehtia omien vaatteidensa ja asuinhuoneensa sekä muiden oleskelutilojen puhtaudesta ja siisteydestä. Vangeille täytyy antaa päivittäinen mahdollisuus vähintään tunnin kestävään ulkoiluun sekä mahdollisuus käydä tupakoimassa siihen järjestetyssä paikassa. (L 23.9.2005/767; Kurki ym. 2010, 42–43.)

Sosiaalisen kuntoutuksen merkitystä vankeinhoidossa on painotettu. Vangeille erittäin haitalliseksi todetun toimetttömyyden takia vankeuslaki määrää vangeille osallistumisvelvollisuuden vankilassa (HE 263/2004, 67). Se tarkoittaa rangaistusajan suunnitelman mukaista toimintaa, johon vangin on osallistuttava vankeusaikanaan. Toiminta voi olla esimerkiksi työtä tai opiskelua tai jotakin muuta, kuten vangin kuntouttamista. Sen tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää vangin erilaisia kykyjä ja osaamista sekä valmistaa vankia vapautumisen jälkeiseen rikoksettomaan ja päihteettömään elämään ja yhteiskunnassa sijoittumiseen. Toiminta voi tapahtua joko vankilassa tai tietyin edellytyksin sen ulkopuolella. Sen toteuttamisessa tulee ottaa huomioon vangin henkilökohtainen rangaistusajan suunnitelma sekä vankilan ja yhteiskunnan järjestys- ja turvallisuustekijät. Vangille maksetaan tekemästään ammattityöstä avovankiloissa palkkaa ja suljetuissa vankiloissa toimintarahaa. (L 23.9.2005/767; Kurki ym. 2010, 43–46.)

Vankilassa tulee järjestää vangeille ja vankilan olosuhteisiin sopivaa vapaa-ajantoimintaa, kuten liikuntaharrastusmahdollisuuksia, erilaisia ryhmätapaamisia ja muita aktiviteetteja. Lain mukaan vangilla tulee olla vankilassa mahdollisuus uskontonsa harjoittamiseen, kirjaston käyttämiseen sekä radio- ja televisio-ohjelmien ja lehtien seuraamiseen. Vangeilla on myös luvanvarainen kokoontumismahdollisuus tarpeellisesti valvotuissa olosuhteissa. Vankilan tulee edistää vangin yhteyksien säilymistä vankilan ulkopuolella oleviin läheisiin sallimalla vangeille valvottu kirjeenvaihto, puhelimen rajoitettu käyttö ja henkilökohtaiset tapaamiset vankilassa tapahtuvien vierailuiden muodossa ja/tai vankilan ulkopuolella vangin saaman poistumisluvan turvin. Vankilassa tulee noudattaa tiettyjä järjestyssääntöjä, joiden rikkomisesta voidaan rangaista. Käytössä ovat myös uuden lain mukaiset täsmälliset valvonta- ja tarkastustoimenpiteet. (L 23.9.2005/767; Kurki ym. 2010, 46–52.)

3.3 Vankeinhoidon kokonaisuudistuksen vaikutukset

Vankeuspaketti on vankeinhoidon kokonaisuudistusta käsittelevä teos, jossa kuvataan monipuolisesti ja kattavasti keskeisiä käytännönmuutoksia. Kirjassa käsitellään vankeusrangaistuksen eri vaiheita ja sisältää rangaistusajan suunnitelman tekemisestä aina vapautumiseen asti. Siinä kerrotaan myös vankeinhoitolaitoksen organisaatiouudistuksesta ja säännösuudistusten vaikutuksesta eri tahoihin. Lähde valittiin, koska siitä löytyi paljon hyvää tietoa opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Kirjan lopussa oleva luku ”uudistuksen vaikutukset” sisältää hyvin oleellista tietoa siitä, millaisia vaikutuksia vankeinhoidon kokonaisuudistuksella on ollut. Kyseinen tieto on keskeistä opinnäytetyölle, koska tarkoitus oli nimenomaan käsitellä ja tutkia rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän uudistumista muutoksineen vankeinhoidon kokonaisuudistuksen kaikkine vaiheineen ollessa tärkeä osa sitä. (Mohell & Pajuoja 2006.)

Vankeinhoidon kokonaisuudistuksella on ollut monenlaisia vaikutuksia, joista yksi on uusien tarkempien lakisäännösten vaikutus vankien ja tutkintavankien asemaan ja oikeusturvaan. Muun muassa vankien muutoksenhaun uudella yksityiskohtaisemmalla sääntelyllä on tärkeä vaikutus laitostytäntöjen yhtenäistämiseen ja vankien tasavertaisuuden lisäämiseen. Oikeusturvaa parantavat myös vankien ja tutkintavankien oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat täsmennetyt säännökset sekä lainsäädännön yleinen selkeyttäminen ja ymmärrettävyyden lisääminen. Uudistuksilla on parannettu myös vankien omaisten asemaa selventämällä heihin sekä vankeihin kohdistuvia säännöksiä. (HE 263/2004; Mohell & Pajuoja 2006, 382.)

Uudistuksella on ollut myös taloudellisia vaikutuksia, mikä tarkoittaa lisäresurssien tarvetta ja lisääntyviä kustannuksia johtuen suurimmalta osin vankeusajan tavoitteiden uudelleenmäärittelystä ja toimintatapojen muutoksista. Tarkoituksena on edistää vankilassaoloaikana tapahtuvalla toiminnalla vangin selviytymistä vapautumisen jälkeen niin, että vanki omaksuu mahdollisimman hyvin rikoksettoman ja normaalin elämäntavan, ja siten saadaan myös estettyä uusintarikollisuutta.

Vangeille laaditaan henkilökohtainen rangaistusajan suunnitelma, jossa pyritään huomioimaan vangista saadun tiedon perusteella tämän mahdolliset riskit syyllistyä uusintarikollisuuteen ja keinot välttää siltä, järjestämällä vangille sen mukaista toimintaa vankeusaikana. Rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvä tavoitteellinen toiminta tarkoittaa käytännössä muun muassa työntekoa, koulutusta, kuntoutusta ja erilaista ohjelmaa. Toiminnan järjestäminen sekä suunnitelmien laatiminen ja seuranta vaativat henkilökuntaan kohdistuvia resursseja. (HE 263/2004; Mohell & Pajuoja 2006, 382–383.)

Uudistuksen toteuttaminen tarkoittaa siis työvoiman eli henkilökunnan lisäämistä ja uudelleen kohdentamista ja kouluttamista sekä siten myös kustannusten lisääntymistä. Koska vankeuslain ja uusien toimintatapojen, kuten rangaistusajan suunnitelman laatimisen ja noudattamisen tavoite on vähentää uusintarikollisuutta, toteutuessaan se tarkoittaa vankimäärän vähenemistä ja sen seurauksena säästöjen lisääntymistä etenkin pitkällä juoksulla. Näin ollen uudistuksella on varsin positiivisia seurauksia niin taloudellisesti kuin yhteiskunnallisestikin. (HE 263/2004; Mohell & Pajuoja 2006, 384.)

Uusia toimintatapoja koskeva lakiuudistus aiheuttaa toteutuessaan käytännön syistä myös organisaatiomuutoksia, jotka ilmenevät muutoksina henkilöstön toimivaltuuksissa, toimintatavoissa ja päätösvalan käytössä, lisäten samalla henkilökunnan oikeusturvaa. Päätösvaltaa siirretään alemmille tahoille, lähemmäs päätösten kohteina olevia vankeja. Vankien kanssa läheisessä kanssakäymisessä tapahtuvan työn merkitys korostuu, ja myös vangeille tarjottavien ammatillisia palveluita koskevien uusien erityissäännöksiä myötä henkilöstön osaamisvaatimus muuttuu, mikä aiheuttaa muutoksia koko henkilöstörakenteeseen. Nämä muutokset vaativat osakseen paljon erilaista henkilökunnan koulutusta sekä uuden lain voimaantuloon että ammatilliseen osaamiseen liittyen. (HE 263/2004; Mohell & Pajuoja 2006, 385–386.)

3.4 Rikollisuudesta irrottautuminen

Rikollisuudesta irrottautumisella eli desistanssilla tarkoitetaan rikollisesta elämäntavasta luopumista. Se on prosessi, jossa lopetetaan rikosten tekeminen ja aloitetaan itsensä ja oman elämänsä kehittäminen parempaan suuntaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi työn tai opiskelun ja muun itsensä kehittämisen ja toteuttamisen sekä perheen ja sosiaalisten suhteiden ylläpidon avulla. Prosessi edellyttää tahtoa yrittää muutosta sekä uuden identiteetin muodostamista ja uuden elämäntyylin omaksumista, mihin saatetaan tarvita erilaisia apukeinoja.

Rikollisuudesta irrottautujalle saattaa tulla erilaisia vastoinkäymisiä ja kiusauksia, joiden voittamiseksi tuen saaminen on ensiarvoisen tärkeää. Rikollisuudesta irrottautumisen prosessissa muutostyötä tukevia elementtejä ovat muun muassa vankilakuntoutus ja siihen kuuluva rikoksettoman elämän harjoittelu, asteittainen vankeudesta vapauttaminen ja vangin sosiaaliset sidokset sekä toisten samassa tilanteessa olevien toipuvien tuki. Tärkeitä ovat myös niin sanottujen perusasioiden kuntoon saaminen ja uuden identiteetin luominen ja vahvistaminen. (Knuuti 2013.)

Kansainvälisessä rikosseuraamusseminaarissa Vantaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa vuonna 2013 luennoinut skotlantilainen professori Fergus McNeill oli sitä mieltä, että sosiaalisten sidosten ja identiteetin kehittämisellä on tutkitusti rikollisuudesta irrottautumista edistäviä vaikutuksia. Näin ollen vangit tarvitsevat tukea rikollisuudesta ja rikollisen leiman alta irrottautumiseen, jossa suuressa merkityksessä ovat sen mahdollistavat sosiaaliset sidokset ja vankien identiteetin kehittäminen. (Kansainvälinen yhdyskuntaseuraamusseminaari 2013.) Myös desistanssin ilmenemistä vankilakuntoutuksessa selvittänyt Pro gradu -tutkielma (Kuusela, 2015) tukee identiteetin muutoksen edistävää vaikutusta rikollisuudesta irrottautumiseen, esimerkiksi ohjaamalla sitä kristilliseen elämäntavaksi (mts. 57).

Desistanssiin liittyviä kokemuksia selvittäneessä Laurea -ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tekemässä opinnäytetyötutkimuksessa (Salo & Sjölund, 2014) kävi ilmi, että desistanssiin eli rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaa myönteisesti

lapsuudessa ja nuoruudessa hankittu sosiaalinen pääoma, kun puolestaan kielteisessä mielessä siihen vaikuttaa varhaisessa vaiheessa alkanut syrjäytyminen. Vasta myöhäisemmässä iässä alkaneen rikollisuuden todettiin ennustavan todennäköisempää ja mutkattomampaa onnistumista rikollisuudesta irrottautumiseen, kun taas jo nuorena iässä alkanut syrjäytyminen ja rikollisuus hankaloittavat siinä onnistumista. (Mts. 63.)

Vankeinhoidon vapaa-ajan toimintojen kehittäminen – Tutkimuksellinen kehityshanke Käyrän vankilassa

Vankeinhoidon vapaa-ajan toimintojen kehittäminen – Tutkimuksellinen kehittämisshanke Käyrän vankilassa on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on kehittää Käyrän avovankilan vankien vapaa-ajan toimintoja korostaen vapaa-ajan merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Lähtökohtina toimintojen suunnittelussa olivat vankien hyvinvoinnin lisääminen ja rikoksettoman elämäntavan edistäminen. Koska tutkimusaihe vankilavierailijatoiminnan merkityksestä liittyy osittain myös vankien vapaa-ajanviettoon ja -toimintaan, toki myös paljon muuhunkin, ollaan hyvin saman aihepiirin äärellä. Molemmissa on myös kyse nimenomaan avovankiloista ja niissä järjestettävästä vapaa-ajantoiminnasta, ja tutkimus on toteutettu keräämällä aineistoa vangeilta itseltään. (Vanne 2013.)

Vanteen (2013) opinnäytetyö on opinnäytetyön tutkimusaihetta tukeva, ja lisäksi sen teoriaosuudessa käsitellään muun muassa rikosseuraamuslaitosta organisaationa, mikä on myös opinnäytetyöhön olennaisesti liittyvä asia (mts. 15–18). Vanteen opinnäytetyön aihe osoittaa sen, että vankien vapaa-ajantoiminnoille ja niiden kehittämiselle todella on tarvetta. Se puolestaan vahvistaa käsitystä opinnäytetyössä tutkittavan vankilavierailijatoiminnan tärkeydestä ja positiivisesta merkityksestä vangeille.

Tuomio-illassa kuultuja kokemuksia vankeinhoidosta

TV2:ssa esitettyssä Tuomio-illassa (2015) puheenaiheina olivat rangaistusten oikeudenmukaisuus ja rangaistusten mahdollinen koventaminen sekä vankeus ja rikollisuudesta eheytyminen ja kuntoutuminen. Paljon korostui päihteiden merkitys rikosten tekemisessä ja se, etteivät rikolliset ymmärrä tai välitä rikosta tehdessään, mitä siitä seuraa, joten rangaistusten koventaminen ei välttämättä auttaisi ehkäisemään rikosten tekemistä. Avolaitosvankiloilla on suuri ja tärkeä merkitys vangin kuntouttamisessa ja palauttamisessa yhteiskunnan jäseneksi auttamalla vankia tekemään muutos ja ehkäisemään uusintarikollisuutta. Erityisen hyvä asia on nykyään vankeinhoidossa käytössä oleva rangaistusajan suunnitelma, joka tehdään vangeille henkilökohtaisesti tämän omat tarpeet ja kiinnostukset huomioon ottaen. (A2-ilta 2015.)

Toimivana keinona vankien käyttäytymisen muuttamiseksi pidetään psykologista menetelmää, jolloin vangille annetaan niin sanottu porkkana esimerkiksi siten, että hyvällä käytöksellä voi ansaita lomia. Tampereen Kris on suuri apu vankien kuntoutuksessa ja muutenkin kuntoutus nousi avainsanaksi päihteistä ja rikollisuudesta irtautumiseen ja siviilielämän vapaudessa pärjäämiseen. Etenkin entiset vangit korostivat ja toivoivat erityistä panostusta vapautumisen jälkeiseen tukeen, jota vangeille tulisi pystyä tarjoamaan paljon nykyistä enemmän. Vangeilta kritiikkiä saivat muun muassa vanginvartijoiden epäoikeudenmukainen käyttäytyminen tai siihen puuttuminen ja suljetuissa vankiloissa terveydenhuollon toimimattomuus. (A2-ilta 2015.)

4 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset kerättiin haastattelemalla kolmea vankilavierailijaa ja kolmea tapaamisiin useamman kerran osallistunutta vankia Laukaan vankilalla.

Haastatteluiden toteutusajankohtana oli toukokuu 2015. Haastattelut nauhoitettiin

äänityslaitteelle ja litteroitiin myöhemmin kirjalliseen muotoon. Litteroitua aineistoa muotoilemalla saatiin seuraavaksi esitetyt tutkimustulokset. Kerätyn ja käsitellyn aineiston perusteella saadut tulokset esitetään kirjallisessa muodossa, koska haastateltavien vastaukset ovat hyvin moniulotteisia ja siksi niitä olisi hyvin hankalaa esittää kuvion muodossa.

4.1 Vierailijoiden näkemyksiä vankilavierailijatoiminnasta

Kysyttäessä haastateltavilta vankilavierailijoilta mitä vankilavierailut antavat heille vierailijana, yksi vierailijoista vastasi, ettei vielä oikein mitään erityistä, kun koko homma on vasta niin alussa. Hän kertoi odottavansa, että tapaamisten sisältö ja suhde vankeihin syvenisi, kun vangit ovat käyneet tapaamisissa useamman kerran ja heitä on oppinut tuntemaan hieman paremmin. Toisen haastateltavan mielestä oli mukavaa ja avartavaa nähdä niin eri maailmasta olevia ihmisiä, vaikka hän tosin piti ikävänä sitä, että ei ole päässyt juttelemaan vankien kanssa niin paljoa kuin haluaisi. Yhdelle haastateltavalle vierailijalle vankilavierailut antoivat sellaisen merkityksen tunteen, että voi olla avuksi, vaikkei kyse olekaan varsinaisesta avustustyöstä. Hän kertoi saavansa hyvän mielen olemalla ihmisten kanssa omalla läsnäolollaan ja persoonallaan, koska se voi antaa vangeille jotakin ja koska itse saa sellaisen olon, että minusta on jotakin hyötyä.

Kysyttäessä vierailijoilta, mitä vankilavierailut vaativat vierailijalta, eräs heistä sanoi että pitää olla valmis kohtaamaan tuntemattomia ihmisiä ja olla kiinnostunut tutustumaan heihin. Toisen mielestä vankilavierailut vaativat avoimuutta, suvaitsevaisuutta ja jollakin tavalla myös rohkeutta lähteä mukaan tällaiseen toimintaan. Kolmas haastateltava kertoi sen vaativan humaaniutta ja ihmisläheistä asennetta sekä ajatusta siitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Hänen mukaansa ei saa määritellä ihmisiä heidän tekojensa kautta ja tulee olla ennakkoluuloton. Vierailijoilta vaaditaan kykyä nähdä vangit siten, että he ovat ihmisiä siinä missä kaikki muutkin.

Vankilavierailujen merkitys ja ajankohtaisuus

Haastateltavilla vierailijoilla oli monenlaisia ajatuksia vankilavierailujen tärkeydestä ja merkityksestä vangeille. He ajattelivat suljetussa laitoksessa vangeille olevan varmasti suuri merkitys päästä tapaamaan vankilan ulkopuolisia ihmisiä, etenkin tuntemattomia sellaisia. Avolaitoksessa se ei ole niin itsestään selvää, vaan vangin täytyy itse luoda ja etsiä tapaamisten merkitys ja ajatus siitä, voisiko hän saada niistä jotakin itselleen. Arveltiin, että koska ainakin osa vangeista oli käynyt useamman kerran järjestetyissä tapaamisissa, niin kyllä se varmasti heille jotakin merkitsee, tai ainakin piristää heitä.

Vaikka ollaan avovankilassa, on kysymyksessä kuitenkin vapauden riisto, jossa päivärytmi on aina samanlainen ja piirit ovat pienet. Eräs haastateltava kertoi uskovansa, että vankeja auttaa tutustua uusiin vankilan ulkopuolisiin ihmisiin vapautumista ajatellen, etenkin jos he ovat olleet vuosikausia vankilassa. He ajattelivat myös tekevän varmasti hyvää vankien itsetunnolle, että vierailijat eivät tuomitse heitä tai syyttele sormella osoittaen, vaan he saavat olla joukossa kuten muutkin ihmiset. Yksi haastateltava uskoi juuri sen olevan suurin anti, jota vierailijat voivat vangeille antaa.

Haastateltavien vierailijoiden näkemys vankilavierailujen ajankohtaisuudesta juuri nyt oli melko yhtenäinen. Heidän mielestään koko vankilavierailijatoiminnalla ilmiönä pyritään siihen, että nykyään tuodaan yhteen vankeja ja muita ihmisiä sillä ajatuksella, että vangitkin ovat ihan normaaleja ihmisiä. Pyritään siis pois vankien ja muiden ihmisten erottelusta. Eräs haastateltava kertoi uskovansa, että asenteet ovat muuttumassa, eikä vankila ole enää sellainen tabu kuin aikaisemmin. Vankilavierailut ovat keino sopeuttaa vankeja yhteiskuntaan, ja sillä pyritään niin sanotusti matalan kynnyksen ajatteluun siitä, että yhteiskunta on avoimempi vankeja kohtaan.

Vankilavierailuihin osallistumisen vaikutukset

Kysyttäessä vierailijoilta, onko vankilavierailijatoimintaan osallistuminen jotenkin muuttanut heidän käsitystään ihmisyydestä ja vangeista ja jos on, niin miten, saatiin monenlaisia vastauksia. Yksi haastateltava kertoi, että ei oikeastaan ole muuttanut, sillä hän oli jo aiemmin huomannut ja ollut sitä mieltä, että vangitkin ovat ihan normaaleja ihmisiä. Jos hänellä olisi ollut hirveitä ennakkoluuloja, hän tuskin olisi edes hakeutunut mukaan tällaiseen toimintaan.

Toinen puolestaan kertoi, että tavallaan on muuttanut. Hän perusteli asiaa siten, että vaikka järki sanoo vankien olevan ihan tavallisia ihmisiä, niin silti väkisinkin ajattelee, että he ovat tehneet jotakin todella pahaa ja kamalaa toisille ihmisille. Kuitenkin nyt hän on saanut huomata, että vangit ovat todella mukavia ja ihan tavallisia ihmisiä kaikesta huolimatta. Hänen mielestään aina oppii jotakin, kun tutustuu uusiin ihmisiin, ja samalla oppii myös ymmärtämään erilaisuutta. Hän ajattelee, että vangeilla vaan jotkin asiat ovat menneet erilailta, ja siksi he ovat vankilassa. Niin olisi yhtä hyvin voinut käydä kenelle vain, vaikka itselle. Hän lisäsi myös elämän olevan valintoja.

Yhden haastateltavan kokemus oli, että vankilavierailijatoiminta on ollut hyvin antoisaa. Se on tuonut esille, että itselläkin on ennakoasenteita ja pelkoja, jotka ovat tämän myötä nousseet pintaan. Se on ollut hyvä asia, koska se on auttanut kohtaamaan sen asian, että minullakin on tällaisia ennakoasenteita. Tapaamisissa vankien kanssa hän kertoi nähneensä, että hekin ovat vain ihmisiä, mikä on auttanut muuttamaan omaa ajattelua. Enää hän ei erittele ihmisiä samalla lailla, kuten vankeja verrattuna muihin ihmisiin, niin kuin hän joskus aiemmin oli saattanut tehdä tiedostamattaan. Hän kertoi huomanneensa saman asenteen muillakin ihmisillä, kun he varoittelevat kuullessaan menemisestä tapaamaan vankeja. Hänen mielestään vangit ovat kärsineet siitä, miten heitä kohdellaan ja miten heihin asennoidutaan.

Onnistuminen vierailuiden toteutuksessa

Haastateltavien vierailijoiden näkemys tapaamisten toteutuksen onnistumisesta oli kaikilla melko samankaltainen ja armollinen johtuen toiminnan vasta hiljattaisesta käynnistymisestä. Yhden haastateltavan mielestä ensimmäinen tapaamiskerta oli melko jäinen tunnelmaltaan, mutta toisella kerralla oli jo huomattavasti leppoisampi tunnelma, kun pelailtiin yhdessä lautapeliä. Tunnin tapaamisaika on vain niin lyhyt, että siinä ei ehdi vielä hirveästi tutustua, ja tapaaminen loppuu, jo kun aletaan vasta päästä vauhtiin.

Toinen haastateltava kertoi, että hirveän hapuilevaa on ollut vielä tähän asti, kun kenelläkään ei ole vielä tarkempaa käsitystä, mitä tämän pitäisi olla. Kuitenkin hän lisäsi, että se on aina kaikessa aluksi sellaista. Ajan myötä homma alkaa kehittyä ja hakea omat uomansa, kun aletaan tietää, mitä halutaan ja miten tulee toimia.

Kolmas haastateltava oli hänen kanssaan hyvin samoilla linjoilla. Hän sanoi perustellusti toiminnan olevan vasta alussa ja siksi vielä hieman tutkivaa, etsivää ja haparoivaa. Hän kertoi tapaamisissa olleen tähän mennessä vain muutamia ihmisiä paikalla, vaikka he olisivat toivoneet paljon enemmänkin vankeja paikalle. Hän uskoi kuitenkin, että sinnikkyydellä ja muistamalla kysyä vangeilta, mitä he haluavat tapaamisissa tehdä, homma alkaa tulla tutummaksi.

Haastateltujen vierailijoiden mielestä toiminnan järjestämisessä oli onnistuttu sen suhteen, että oli kysytty paljon vankien mielipiteitä siitä, mitä he haluavat tehdä tapaamisissa. Ei ollut alettu toimia sillä ajatuksella, että tiedetään kaikesta kaikki ja näin tämä menee, kysymättä vankien näkemyksiä. Kuitenkin ainakin yksi haastateltu vierailija koki, että onnistumista on hankala määritellä, koska tapaamisia oli ollut vasta muutamia ja joka kerralla oli ollut vähän eri ihmisiä paikalla. Koska ei ollut oikein päässyt vielä kunnolla juttelemaan mitään vankien kanssa, niin ei ollut voinut saada palautetta vielä muilla tavoin kuin siinä, tulevatko vangit paikalle taas seuraavalla kerralla. Yksi haastateltava sanoi kaikkien vierailijoiden olevan hyvin sensitiivisiä ja toiset huomioon ottavia, mikä näkyy myös tapaamisten ilmapiirissä.

Haastateltavien vierailijoiden keskuudessa koettiin, että toiminnan järjestämisessä pitäisi olla ehkä enemmän yhtenäisyyttä, ettei homma hajoaisi niin pahasti.

Esimerkkiasioina mainittiin se, ovatko miehet ja naiset samassa vai eri tilassa tapaamisen aikana ja mitä tehdään kullakin vierailukerralla. Arveltiin, että epätietoisuus siitä, mitä tulevalta tapaamiselta odottaa, voi aiheuttaa sen, etteivät vangit tule paikalle.

Vierailijat kokivat, että markkinoinnissa ei ollut onnistuttu kovin hyvin, sillä vankilassa on kuitenkin noin 60 vankia, joista paikalle tapaamisiin oli tullut joka kerta vain muutama henkilö. Kuitenkin ongelmaksi koettiin myös se, miten vankilavierailijatoimintaa saataisiin markkinoitua paremmin, muuten kuin paikalla käyneiden henkilöiden kautta puskaradio-tyyppisesti. Ilmoitustaululle oli viety joka tapaamisesta ilmoitus, ja vangit olivat kertoneet lukeneensa ne aina tarkasti. Eräs haastateltava vierailija oli samaa mieltä siitä, ettei vielä oltu onnistuttu saamaan tarpeeksi porukkaa paikalle tapaamisiin, mutta ei kuitenkaan nähnyt sitä epäonnistumisena. Kaikki asiat vaativat aikansa, ja toisaalta myös yksi tai kaksi henkilöä on tarpeeksi, koska siitä se homma lähtee.

Vierailijoiden kokemuksia vankilatapaamisista

Mukavina asioina tapaamisissa pidettiin muiden ihmisten, sekä vankien että toisten vierailijoiden, tapaamista ja heihin tutustumista. Mukavaa oli ollut myös käydä pelailemassa Alias-sananselityspeliä ja muuta sellaista. Vankilavierailuilla käyminen koettiin mukavaksi vaihteluksi lähteä pois kotisohvalta. Ajateltiin myös hyvänä asiana, ettei vierailuilla käyminen kuitenkaan hirveästi vaadi vierailijalta, koska vierailuja on vain yhden tunnin ajan kerran kuukaudessa.

Mukavaa oli ollut yhteisöllisyys ja sellainen jännä toivon tunne, joka tapaamisissa on vallinnut. Erään vierailijan näkemyksen mukaan, vaikka ollaan vankilassa ja siellä olevat ihmiset ovat tehneet hirveitä asioita, silti on aina toivoa ja iloa olemassa. Hän

kertoi saavansa hyvän olon tunteen siitä, kun saa olla antamassa vangeille sitä hyväksynnän tunnetta, että hekin ovat ihmisiä muiden joukossa.

Negatiivisia ajatuksia tapaamisten suhteen oli aiheuttanut epävarmuus sen suhteen, tuleeko tapaamiseen vankeja ja jos tulee, niin kuinka paljon. Silti ajateltiin, että täytyy sietää alun epävarmuutta ja uskoa huomiseen. Vankilalle menevien teiden toivottiin olevan paremmassa kunnossa. Siinä koettiin olevan jotakin jännittävää symboliikkaa, että vangit on pyritty sijoittamaan kauas ja huonojen teiden päähän muista ihmisistä.

Eräs vierailija koki pettymykseksi sen, että vangit ovat halunneet mieluummin kaikenlaista konkreettista tekemistä eikä niinkään keskustelua, jota hän itse oli odottanut näiltä tapaamisilta. Hänen mielestään olisi todella mielenkiintoista päästä syvemmin keskustelemaan vankien kanssa ja kuulla tarkemmin heidän ajatusmaailmastaan vankilan ja vankeuden, rikosseuraamusjärjestelmän, yhteiskunnan sekä ehkä jopa heidän omien tekojensa suhteen. Hän kertoi haluavansa päästä kuulemaan, mitä vangit ovat oppineet rangaistusaikanaan ja mitä he ajattelevat sopeutumisestaan takaisin yhteiskuntaan. Mikä on se asia, joka saa vangit jaksamaan ja jatkamaan eteenpäin, vaikka heillä on rikollisen leima otsassa.

Vankilavierailijatoiminnan kehittäminen

Parannettavaa kerrottiin olevan siinä, että voitaisiin suunnata tapaamisten yhteinen tekeminen suunnitellummin johonkin tiettyyn asiaan. Kuitenkin pidettiin hyvänä asiana, että on mahdollisuus joustaa ja toimia tilanteen mukaan. Sitä ei kuitenkaan tulisi liikaa korostaa, vaan pysyä suunnitelmassa, jos mahdollista. Toverikunnan kanssa pidetyn kokouksen pohjalta katsottiin, miten mennään toiminnassa eteenpäin. Yleisesti ajateltiin, että kun jotakin toimintaa aloitetaan, niin ei siitä heti voida varsinaisesti sanoa, tehdäänkö asiat oikein vai väärin. Koska toiminnassa on lähdetty liikkeelle täysin nollasta, kaikki mitä tehdään, on plussaa.

Eräs vierailija kertoi pitävänsä siitä asenteesta, etteivät vierailijat mene tapaamisiin kukkoilemaan aikeena pelastaa ne vangit, jotka tulevat tapaamisiin. Hän luottaa sellaiseen diplomaattiseen ja vähäeleiseen tyyliin, joka on ollut vallalla tapaamisissa. Hän myös korosti vankien kokeneen paljon epäluottamusta, ja siksi on tärkeää antaa heille aikaa ja tunnustella rauhassa.

Kysyttäessä vierailijoilta, mitä he haluaisivat tehdä tapaamisissa tai millaisia he haluaisivat tapaamisten olevan, ennen kaikkea toivottiin, että mahdollisimman moni vanki saapuisi aina paikalle. He toivoivat, että välillä voisi olla esimerkiksi pelailua tai jotakin muuta konkreettista tekemistä, kuten esimerkiksi grillailua. Välillä olisi mukavaa ihan vaan jutella ihmisten kanssa, ja toivottiin mielellään enemmän syvällisempää keskustelua. Se kuitenkin saattaisi vaatia sitä, että tuntee ihmiset paremmin, jolloin keskustelu olisi luontevampaa. Tuntemattomien ihmisten kanssa keskusteleminen koettiin todella vaikeaksi asiaksi.

Toivottiin myös, että tapaamiset olisivat leppoisia, kuten esimerkiksi haastattelua edeltänyt tapaaminen oli ollut. Koettiin, että sekä vierailijat että myös vangit alkoivat pikkuhiljaa rentoutua, kun tapaamisia oli ollut jo muutamia. Tärkeänä pidettiin vankien kuulemista siitä mitä he haluavat. Pohdittiin vankien esimerkiksi haluavan mielellään mennä ulos ehkä siksi, koska he ovat saattaneet olla pitkään kiven sisällä. Sitä pidettiin myös hyvänä asiana. Ajateltiin myös että tapaamisissa tulee olla leppoisaa eikä mitenkään suorittavaa, koska vangeilla on sääntöjä muutenkin tarpeeksi. Ei myöskään saa pyrkiä tekemään tapaamisista terapeutista kokemusta, vaan pelkästään mukavaa yhdessäoloa. Ei uskottu, että tapaamisiin välttämättä tarvitaan mitään sen ihmeellisempää.

Kysyttäessä ideoita ja ajatuksia toiminnan kehittämiseksi koettiin, että tarkempi suunnittelu jokaiselle tapaamiselle olisi tärkeää, jotta toiminta näyttäytyisi vangeille selkeämpänä. Sen suhteen tulisi jatkaa samaan malliin, että kysytään vangeilta mitä he haluavat tehdä, jotta tapaamiset säilyttävät kiinnostavuutensa vankien silmissä. Esitettiin että voisi olla kiva järjestää kaikenlaisia työpajoja vangeille, vaikka ei oltu varmoja kuuluuko sellainen oikein SPR:n toimintaan. Uskottiin tärkeintä olevan sen,

että edetään rauhassa ja kuunnellaan vankeja eikä oteta paineita siitä, jos tulee takapakkia. Koetun perusteella kerrottiin, että vangit hirveän herkästi jättävät asiansa sanomatta, jos kokevat, että heidän päällensä puhutaan. Tulisi kuunnella vankien haluja ja ehdotuksia niissä rajoissa, mikä on mahdollista toteuttaa.

4.2 Vankien näkemyksiä vankilavierailijatoiminnasta

Kysyttäessä vangeilta, mitä he ovat mieltä vankilavierailuista, saatiin vastaukseksi, että he olivat pitäneet niistä todella paljon. He kertoivat, että oli ollut mukavaa kun oli järjestetty vähän jotakin toimintaa heille. Muutaman käyntikerran jälkeen oli päässyt vasta kunnolla hommaan sisään erilalla kuin ensimmäisillä kerroilla, johtuen muista kuin vankilavierailijoista juontavista syistä. Tapaamisten kerrottiin myös olleen todella positiivisia ja saaneen myös vankeja yhteen Laukaan avovankilassa, vähentämällä kaikkia klikkejä, joita osastoilla joskus on. Tapaamisten kerrottiin estävän myös sen, etteivät vangit jää koko illaksi vain omiin koppeihinsa istumaan, vaan pääsevät ulos sieltä. Kaikille ei ole muuten aina niin helppoa lähteä toisia ihmisiä tapaamaan.

Vankilatapaamisten merkitys ja ajankohtaisuus

Kun vangeilta kysyttiin, mikä merkitys vankilavierailuilla oli heille ollut, he mainitsivat erityisinä asioina ulkopuolisten ihmisten tapaamisen ja sen, että ylipäätään järjestetään toimintaa. Tapaamisten myötä vangit kertoivat saaneensa muuta tekemistä kuin vain omassa sellissä oleminen. Merkittävänä asioina pidettiin yhteisöllisyyden lisäämistä tapaamisilla ja sitä, että ulkopuoliset ihmiset ovat kiinnostuneita siitä, mitä vankilassa tapahtuu. Erilaisista asioista keskustelemisella ja kaikenlaisella yhdessä tekemisellä kerrottiin olleen suurta merkitystä vangeille. Esimerkiksi pelien pelaamisen, jota tapaamisissa oli paljon tehty, kerrottiin olleen oikeasti todella mukavaa, koska sellaista vankien ei tule tehtyä osastoilla.

Vankilavierailutapaamisten kerrottiin olevan ajankohtaisia juuri nyt, koska on kiva asia, että sitä tapahtuu varsinkin, jos on istumassa pitkää tuomiota ja ollut aiemmin pitkään suljetussa laitoksessa. Ajateltiin myös saman koskevan kaikkia vankeja, vaikka kaikki eivät välttämättä lähde toimintaan mukaan. Ajankohtaisuutta mietittiin myös yhteisen tekemisen kautta niin, että kesällä ja syksyllä tapaamisia pystytään järjestämään enemmän ulkona esimerkiksi pelaamalla erilaisia pelejä ja viettämällä makkaranpaistoiltoja.

Onnistuminen vankilatapaamisten toteutuksessa

Vankien kokemusten perusteella tapaamisten järjestämisessä oli onnistuttu hyvin. Erityisesti heidän mielestään oli onnistuttu ilmapiirin luomisessa niin, että se oli ollut hyvinkin rento, eikä ollut tarvinnut etukäteen jännittää tapaamisiin menemistä. Hyvän ilmapiirin lisäksi mainittiin hyvät tarjottavat, mutta painotettiin tapaamisten yleistä tunnelmaa. Koettiin, että oli saatu porukkaa kasaan ja että se oli oikeasti myös näkynyt, sillä vankilassa oli ollut ihmisiä, jotka eivät olleet toistensa kanssa tekemisissä eivätkä puhuneet toisilleen sanaakaan. Yhteisten tapaamisten koettiin vähän auttaneen sellaisessa.

Koettiin myös yhteisen lautapeliä pelaamisen nostaneen vankien itsetuntoa, koska sitä kautta vangille tulee tunne, että on saanut itsestään irti jotakin. Kerrottiin voitavan unohtaa omat murheet, kun keskitytään pelaamiseen. Kuitenkaan peli-illoissa ei ollut kovin paljoa käynyt porukkaa, varsinkin kun se oli aluksi järjestetty erikseen miehille ja naisille. Makkaranpaistoilta puolestaan oli onnistunut, koska silloin saatiin enemmän porukkaa paikalle ja koska se järjestettiin kaikille vangeille yhteisenä tapahtumana.

Kun vangeilta kysyttiin, missä ei ole onnistuttu niin hyvin vankilavierailijatoimintaa toteutettaessa, he eivät osanneet sanoa sellaisia asioita, etenkin kun toiminta oli vasta niin alussa. Ainut asia, joka mainittiin, oli kävijämäärän vähäisyys tapaamisissa. Vangit myös korostivat, ettei se ole ollut tapaamisten järjestäjästä johtuva asia.

Kävijämäärän vähäisyyden uskottiin johtuvan siitä, että kyseessä on avolaitos. Lyhyttä tuomiota istuvat eivät tule tällaisiin mukaan, koska ovat vain ikään kuin käymässä vankilassa. Jotkut vangit puolestaan pelkäävät sosiaalisia tilanteita. Senkin uskottiin vaikuttaneen asiaan, että aluksi oli tarkoitus järjestää miesten ja naisten tapaamiset erikseen. Kävijämäärä lisääntyi, kun tapaamiset yhdistettiin. Epäiltiin kävijämäärän vähäisyyteen olevan myös monia muita syitä.

Vankien kokemuksia tapaamisista

Mukavaa vankien mielestä oli ollut yhdessä tekeminen, kuten pelaaminen ja ylipäättään tapaamisten yhteisöllisyys. Makkaranpaistoillan järjestämisestä saatiin kiitosta. Kerrottiin myös sen olleen mukavaa, että ulkopuolisten kanssa saa tehdä asioita ja että järjestetään toimintaa. Sellaisia asioita, joista vangit eivät olleet erityisemmin pitäneet, ei kerrottu olevan. Ei osattu myöskään mainita sellaisia asioita, jotka voitaisiin jatkossa tehdä toisin tai paremmin. Kiitosta annettiin siitä, että vankien kanssa oli yhdessä sovittu mitä tapaamisissa tehdään, ja kuunneltu heidän toiveitaan. Pelaaminen, kahvittelu ja rupattelu mainittiin oikein sopivina aktiviteetteina tapaamisten sisällöksi.

Vankilavierailijatoiminnan kehittäminen

Kysyttäessä mitä vangit haluaisivat tapaamisissa tehdä tai millaisia he toivoisivat tapaamisten olevan, vastattiin niiden olevan hyviä sellaisina kun ne olivat olleet, eli toivottiin kaikenlaista yhdessä tekemistä. Esitettiin myös toivomus esimerkiksi hieronnan järjestämisestä vangeille, koska vankilassa ei sellaiseen muuten ole mahdollisuutta. SPR:n toimesta järjestetystä hieronnasta kerrottiin myös olevan kokemusta ja siitä oli pidetty erittäin paljon, etenkin kun samalla oli saanut höpötellä omia asioitaan. Juttelun oli koettu olevan luontevaa hieronnan ohessa, niin ettei keskustelemisesta ollut tehty väkinäisesti järjestettyä ohjelmanumeroa.

Kysyttäessä ideoita ja ajatuksia toiminnan kehittämiseksi, vangit mainitsivat erityisesti retkien järjestämisen mahdollisuuksien puitteissa. Sellaisen kerrottiin olevan todella mukavaa, vaikkei mihinkään kauas mentäisikään. Kaikenlaisten seuraleikkien ja kaikenlaisen yhdessä kokoontumisen kerrottiin olevan hyvä juttu. Mainittiin myös mahdolliset yksilökeskustelut, mikäli jotkut vangit sellaisia haluavat. Kuitenkin oltiin jälleen tyytyväisiä tapaamisten sisältöön sellaisena, kuin se oli ollut. Kehitettävänä asiana pidettiin vankien mukaan saamista tapaamisiin. Eräs vanki kertoi pitävänsä niin kauheasti kaikenlaisten asioiden yhdessä tekemisestä. Hän kuitenkin koki joidenkin toisten vankien olevan sellaisia, etteivät he halua mitään sellaista. Jotkut vangit vaan istuvat mielummin omissa selleissään ja luvivat tuomionsa, eivätkä edes puhu mitään toisille vangeille.

5 Johtopäätökset

Haastattelemalla vankeja ja vierailijoita saatiin monenlaisia näkökulmia ja ajatuksia vastauksiksi tutkimuskysymyksiin vankilavierailijatoiminnan merkityksestä ja onnistuneisuudesta sekä sen kehittamisestä. Yleistäen voidaan todeta, että vierailijatoiminta on ollut antoisaa ja melko onnistunutta sekä myös jollain tapaa merkityksellistä kaikille toiminnassa mukana olleille osapuolille, sillä haastatteluissa nousi esiin huomattavasti enemmän positiivisia kuin negatiivisia asioita. Vierailijoiden arviot ja näkemykset toiminnan merkityksellisyydestä vangeille voidaan todeta osoittautuneen oikeiksi vangeilta itseltään saatujen vastausten perusteella. Kehityskohteita toiminnan toteutuksen suhteen ei voida todeta olevan paljoa, koska siihen oltiin pääasiallisesti tyytyväisiä sellaisenaan. Joitakin ehdotuksia kuitenkin saatiin.

Vankilatapaamisiin osallistuneilla vierailijoilla oli huomattavasti enemmän kommentoitavaa tapaamisista koskeviin kysymyksiin kuin vangeilla. Myös vangeilta saatiin kuitenkin perusteellisia ja monipuolisia vastauksia joihinkin kysymyksiin. Tämä saattoi johtua siitä, että vaikka kukaan haastateltava ei ollut nähnyt

haastattelukysymyksiä etukäteen eikä voinut valmistautua haastatteluun, vangeille kysymykset saattoivat silti tulla hieman enemmän yllättäen kuin vierailijoille.

Vierailijat olivat luultavasti pohtineet vankilavierailijatoimintaa sekä sen tarkoitusta ja sisältöä paljon enemmän jo etukäteen toimintaan mukaan lähtiessään, mikä mahdollisesti helpotti heidän haastattelukysymyksiin vastaamistaan. Kuitenkaan tällä eroavaisuudella ei koeta olevan suurta merkitystä tutkimuksen tulosten kannalta.

Useissa vastauksissa korostui se tosiasia, että oli vaikeaa antaa vielä mitään varmaa vastausta tai kertoa kokemukseen pohjautuvaa näkökulmaa, koska vankilavierailijatoiminta oli vasta hiljattain alkanut ja siksi uutta kaikille osapuolille. Vankilatapaamisia pidettiin vierailijoiden keskuudessa ajankohtaisena asiana siksi, että toiminnan katsottiin olevan osa nykyaikaista vankeinhoitoa, jossa pyritään vangin tervehdyttämiseen ja sopeuttamiseen takaisin yhteiskuntaan. Tapaamisiin osallistumisen kerrottiin muuttaneen vierailijoiden käsityksiä vangeista entistä positiivisempaan suuntaan, mitä voidaan pitää tavallaan hyvin mielenkiintoisena vaikutuksena. Vierailijat ovat vapaasta tahdostaan lähteneet mukaan toimintaan, joten ei olisi olettanut heillä olleen niinkin paljon ennakkoluuloja vankeja kohtaan.

Pääasiallisesti sekä vierailijoiden että vankien keskuudessa koettiin, että tapaamiset olivat olleet melko onnistuneita. Tapaamisten sisältö vastasi etenkin vankien mieltymyksiä ja toiveita, sillä yhteiseen pelien pelailuun ja kahvitteluun sekä leppoisaan rupatteluun oltiin tyytyväisiä. Vierailijoiden keskuudessa toivottiin, että tapaamiset keskittyisivät hieman enemmän vankien kanssa tapahtuvaan keskustelemiseen sen sijaan, että pelataan vain lautapelejä vankien kanssa. Vangit puolestaan toivoivat ymmärrettävistä syistä vankilan ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, kuten erilaisia retkiä. Retket tuovat varmasti vaihtelua vankien arkeen ja keinon päästä hetkeksi vankilan ulkopuolelle. Ulkopuolisen elämän houkutus ja merkitys tulivat esiin myös vankien kertoessa heille olevan tärkeää, että vankilatapaamisissa käy vierailijoita nimenomaan vankilan ulkopuolelta.

Pohdintaa herätti sekä vankien että vierailijoiden keskuudessa tapaamisten vähäinen vankikävijämäärä, mutta siitä ei silti otettu suuria paineita. Pieninä epäonnistumisina

voidaan pitää tapaamisten markkinointia ja alkuperäistä suunnitelmaa tapaamisten järjestämisestä erikseen miehille ja naisille. Sillä ei selvästikään saavutettu suosiota vankien keskuudessa, mikä näkyi vähäisenä kävijämääränä. Vähäisen kävijämäärän uskottiin johtuvan monista eri tekijöistä, kuten siitä, että kyseessä on avovankila. Sen uskottiin myös johtuvan toiminnan uutuudesta ja korjaantuvan ajan myötä, kun toiminnasta tulee vangeille tutumpaa. Toisaalta järjestettyä toimintaa voidaan pitää onnistuneena ja merkityksellisenä, jos edes yksi tai muutama vanki osallistuu siihen ja saa sen myötä positiivisia kokemuksia itselleen.

E erityisen hienolta kommentilta kuulosti erään haastateltavan vangin kertoma siitä, miten vankilavierailut olivat poistaneet klikkejä vankien väliltä ja saaneet aikaan vankien keskinäistä lähentymistä osastoilla. Siitä voidaan päätellä konkreettisen esimerkin kautta, että vankilavierailujen järjestämisellä oli ollut jo siihen mennessä todellista merkitystä vangeille. Kiitosta vangeilta saatiin myös siitä, että heidän mielipiteitään ja ehdotuksiaan siitä, mitä tapaamisissa voitaisiin tehdä, oli kysytty. Sen myötä vankien keskuudessa varmasti koettiin, että heidät oli todella otettu huomioon ja heitä arvostettiin, kun heitä oli kuultu. Tämän kaltainen arvostuksen ja tärkeäksi itsensä kokemisen tunne tekee vangeille varmasti todella hyvää. Vankien vastauksista nousi kuitenkin esiin ajatus, että yhteisen tekemisen ja kanssakäymisen toisten ihmisten kanssa koettiin olevan tärkeämpää kuin tapaamisten toiminnallisen sisällön.

6 Pohdinta

Vankilavierailijatoiminta on erinomainen keino tukea vankien rikollisuudesta irtaantumista kehittämällä heidän sosiaalisia sidoksiaan ja identiteettiään kanssakäymisessä vankilan ulkopuolisten ihmisten kanssa. Sillä voidaan kasvattaa vankien itsetuntoa ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta, mikä taas voi edistää merkittävästi heidän yhteiskuntakelpoisuuttaan ja rikoksetonta elämäntapaa. Tutkimalla vankilavierailijatoiminnan merkitystä ja onnistuneisuutta voidaan

vastausten pohjalta kehittää ja suunnitella tulevaa toimintaa ja sen toteuttamista eri vankiloissa, sillä tutkimustuloksista uskotaan olevan hyötyä myös laajemmin kuin vain Laukaan avovankilalla järjestettävää vankilavierailijatoimintaa koskien.

Vankiloissa tulee toimia aina lainsäädännön mukaan, ja lakia on siksi välillä tarpeellista uudistaa ajanmukaiseksi. Vangeilla esiintyy nykyisin enenevässä määrin erilaisia päihdeongelmia ja -riippuvuuksia, mikä asettaa vankeinhoidolle omanlaisensa tarpeet ja vaatimukset. Uudistettu vankeuslaki on keskittynyt suuressa määrin kehittämään vankeinhoidossa tapahtuvaa päihdetyötä sekä terveydenhuoltotoimenpiteitä johtuen osin ajan tuomasta muutoksesta koettuihin tarpeisiin. Osasyynä on mahdollisesti myös nykyinen, toisenlainen ajattelutapa ja suhtautuminen, päihdeongelmien tunnistaminen sekä niiden hoitamisen ja ennaltaehkäisyn osaaminen. Uudistetun vankeuslain keskeisin asia ja tärkein muutos on vankien kuntouttamiseen tähtääminen, vankeusajalla tapahtuvan erinäisen järjestetyn toiminnan avulla.

Tutkimuksen toteutuksessa käytetyllä teemahaastattelulla saatiin luotettavaa tietoa tutkittavasta asiasta, sillä paras tieto siitä oli niin sanotuilla asianosaisilla eli vangeilla ja vierailijoilla itsellään. Vankilavierailijoiden ja vankien uskottiin olleen juuri oikeita henkilöitä kertomaan vierailijatoiminnan merkityksestä, koska he olivat nähneet ja kokeneet sen omakohtaisesti ja pystyivät sen perusteella kertomaan ajatuksiaan ja näkemyksiään toiminnan onnistumisesta ja merkityksellisyydestä sekä siitä, miten sitä voitaisiin kehittää. Saatuja tuloksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina myös siksi, että kaikilta haastateltavilta kysyttiin samat kysymykset kahdenkeskisessä tilanteessa haastattelijan kanssa, jolloin ulkopuolisilla häiriötekijöillä tai muilla vaikuttajilla ei pitäisi olla osuutta saatuihin vastauksiin. Haastatteleamalla vankeja ja vierailijoita henkilökohtaisesti saatiin aitoja, syvällisiä ja monipuolisia vastauksia aiheesta. Vankien ja vierailijoiden kysymyksissä oli ainoastaan pieni eroavaisuus toisiinsa nähden, mikä johtui lähtökohtaisesta näkökulmaerosta vankien ja vierailijoiden asemassa vierailijatoimintaa ajatellen.

Tutkimuksen validiteettia voidaan pitää hyvänä, sillä tutkimus onnistui suunnitellusti tuottaen vastauksia oikeisiin kysymyksiin. Tutkimuksella saatiin päteviä sekä muihin vastaaviin tilanteisiin yleistettävissä olevia tutkimustuloksia. Tutkimuksen toistamisella saataisiin samankaltaisia vastauksia, mutta ei varmasti täysin samanlaisia, koska tulokset ovat aina tilanteesta, tutkijasta ja tutkittavasta riippuvaisia ja voivat siksi muuttua jonkin verran. Näin ollen tutkimuksen reliabiliteettia voidaan pitää kohtalaisena.

Tutkijan kokemuksen perusteella voidaan todeta samoja asioita, mitä muut vankilavierailijat kertoivat haastatteluissa. Tapaamiset ovat olleet melko onnistuneita, mutta pientä alkukankeutta on vielä ollut havaittavissa. Tutkijalle suurin anti vankilavierailuissa on ollut uusien ihmisten tapaaminen ja uusien hyvin erilaisten kokemusten saaminen. Vierailuiden myötä on syntynyt ystävyys-suhteita toisten vierailijoiden kanssa ja on saanut aivan uusia näkökulmia liittyen vankeihin ja heidän elämäänsä vankilassa ja sen ulkopuolella. On ollut hienoa nähdä sellainen tietty inhimillisyys vangeissa, että hekin ovat ihmisiä, jotka vain ovat sattuneet tekemään virheen elämässään. Joistakin vangeista näkee ja huomaa hyvin sen, miten he ymmärtävät kyllä tekonsa ja katuvaat sitä. Ihailtavaa on se elämänilo, joka useimmilla vangeilla kaikesta huolimatta silti on. Tietysti asiaan voi vaikuttaa myös se, että tutkijalla ja muilla vierailijoilla on kokemusta kanssakäymisestä vain niiden vankien kanssa, jotka ovat käyneet tapaamisissa ja ovat luultavasti valtaosaa vangeista sosiaalisempia ja aktiivisempia henkilöitä.

Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia eroa avovankilan ja suljetun vankilan välillä suhteessa vankilavierailijatoimintaan ja sen merkitykseen. Markkinoinnillinen tutkimus saataisiin selvittämällä parhaita keinoja toteuttaa vangeille suunnattua markkinointia. Näillä molemmilla jatkotutkimusaiheilla viitataan vankilatapaamisten vähäiseen vankikävijämäärään ja markkinoinnin epäonnistumiseen Laukaan avovankilalla, jossa ei ollut saatu vankeja kovin suurissa määrin mukaan toimintaan. Mielenkiintoista olisi myös toteuttaa uudelleen, esimerkiksi vuoden kuluttua aikaisemmasta tutkimuksesta, samankaltainen tutkimus kuin opinnäytetyössä on

toteutettu. Näin voitaisiin verrata saatuja tutkimustuloksia ja saataisiin tietoa siitä, onko toiminnan vasta hiljattainen alkaminen vaikuttanut saatuihin tutkimustuloksiin, ja jos on niin kuinka paljon.

Lähteet

A2-ilta: Tuomio-ilta. 2015. YLE, TV2. 28.4.2015.

Anttila, I. & Törnudd, P. 1983. Kriminologia ja Kriminaalipolitiikka. Juva: WSOY.

HE 263/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Viitattu 1.11.2015. Valtion säädöstietopankki Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040263>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2008. Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja.

Kansainvälinen yhdyskuntaseuraamusseminaari. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Tiedotearkisto 16.1.2013. Viitattu 4.11.2015.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/tiedotteet/2013/01/6DuUsIEvf.html>

Knuuti, U. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Vahvasti tukien loppuseminaari 29.1.2013. Viitattu 4.11.2015. http://www.kalliola.fi/wp-content/uploads/2014/03/Ulla_Knuuti.pdf

Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuusela, P. 2015. Desistanssin ilmeneminen vankilakuntoutuksessa. Pro gradu – tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos, sosiaalityö. Viitattu 17.11.2015. Epublications. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150949/urn_nbn_fi_uef-20150949.pdf

L 23.9.2005/767. Vankeuslaki. Viitattu 13.11.2015. Valtion säädöstietopankki Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Lahti, R. 2013. Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943-2011) muistojulkaisu. Helsinki: Forum Iuris. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Viitattu 11.2.2015.
http://www.helsinki.fi/oikeustiede/tutkimus_ja_julkaisut/julkaisut/forum_iuris/sahkoiset_julkaisut/Pekka_Koskisen_muistojulkaisu.pdf

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Porvoo: WS Bookwell.

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A-M., Ojala, T. & Rautio, I. 2009. Rikosoikeus. Uud. p. 2013. Helsinki: Talentum Media. Juridiikkafokus. Viitattu 15.11.2015.

[http://fokus.talentum.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/teos/GAIBCXJTBF#kohta:RIKOSOIKEUS\(20\)](http://fokus.talentum.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/teos/GAIBCXJTBF#kohta:RIKOSOIKEUS(20))

Matikkala, J. 2010. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki: Edita Publishing.

Mohell, U. & Pajuoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma.

Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Toim. V. Salmi. Helsinki: Edita Ab.

Pajuoja, J. 1997. Vankeinhoidon vaihtoehdot. Art House.

Salo, M. & Sjölund, P. 2014. Desistanssi rikosseuraamusalan asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Tikkurila: Laurea -ammattikorkeakoulu, sosionomi, rikosseuraamusalan koulutusohjelma. Viitattu: 17.11.2015. Theseus.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79629/Opinnaytetyo.pdf?sequence=1>

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Talentum. Suomen Laki. Viitattu 15.11.2015.
http://haku.suomenlaki.com.ezproxy.jamk.fi:2048/#/rikosoikeus/Book/Book/%252FKIRJAT%252FVERKKOKIRJAT%252F9789521418679.xml/t9789521418679_1416404/rikosoikeus/2015-11-15

Vanne, T. 2013. Vankeinhoidon vapaa-ajantoimintojen kehittäminen - Tutkimuksellinen kehittämishanke Käyrän vankilassa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, sosiaalipalvelut, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 4.12.2014. Theseus.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/65919/OPINNAYTETYO.Tia%20Vanne%202013.VALMIS.pdf?sequence=1>

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Vierailijat:

1. Mitä vankilavierailut antavat sinulle vierailijana?
2. Mitä vankilavierailut vaativat vierailijalta?
3. Mitä ajattelet vankilavierailujen tärkeydestä ja merkityksestä vangeille?
4. Miksi vankilavierailu on ajankohtaista juuri nyt?
5. Onko vankilavierailijatoimintaan osallistuminen jotenkin muuttanut käsitystäsi ihmisyydestä ja vangeista? Jos niin miten?
6. Miten vierailujen/ tapaamisten toteutuksessa on mielestäsi onnistuttu?
7. Missä on onnistuttu?
8. Missä ei ole onnistuttu niin hyvin?
9. Mikä on ollut mielestäsi mukavaa?
10. Mistä et ole erityisemmin pitänyt?
11. Voitaisiinko jotakin tehdä toisin/ paremmin?
12. Mitä haluaisit tehdä tapaamisissa / millaisia haluaisit tapaamisten olevan?
13. Minkälaisia ideoita/ajatuksia sinulla on toiminnan kehittämiseksi?

Vangit:

1. Mitä olet mieltä vankilavierailuista/ tapaamisista?
2. Mikä merkitys vankilavierailuilla/tapaamisilla on sinulle/vangeille?
3. Ovatko vankilavierailutapaamiset ajankohtaisia juuri nyt ja jos niin miksi?
4. Miten vierailujen/tapaamisten toteutuksessa on mielestäsi onnistuttu?
5. Missä on onnistuttu?
6. Missä ei ole onnistuttu niin hyvin?
7. Mikä on ollut mielestäsi mukavaa?
8. Mistä et ole erityisemmin pitänyt?
9. Voitaisiinko jotakin tehdä toisin/ paremmin?
10. Mitä haluaisit tehdä tapaamisissa / millaisia haluaisit tapaamisten olevan?
11. Minkälaisia ideoita/ajatuksia sinulla on toiminnan kehittämiseksi?